

Aan de woordvoerders asielbeleid in vaste commissie voor Justitie en Veiligheid in de Tweede Kamer

VluchtelingenWerk Nederland
Postbus 2894
1000 CW Amsterdam
Telefoon (020) 346 72 00
Helpdesk (020) 346 72 50
Fax (020) 617 81 55
www.vluchtelingenwerk.nl
info@vluchtelingenwerk.nl

cc Dhr. E. Van der Burg, staatssecretaris van Justitie en Veiligheid

Datum 19 januari 2023
Betreft Brief VluchtelingenWerk Nederland – Informele JBZ-Raad te Stockholm van 25, 26 en 27 januari 2023 (vreemdelingen- en asielonderwerpen)
Ons kenmerk O.2.2.23-001.MK

Geachte woordvoerders asielbeleid,

ten behoeve van het commissiedebat 'Informele JBZ-Raad te Stockholm van 25, 26 en 27 januari 2023 (vreemdelingen- en asielonderwerpen)' deelt VluchtelingenWerk Nederland graag onderstaande inbreng met u.

Criminalisering van hulpverleners

Wij maken ons grote zorgen om de giftige trend van het criminaliseren van solidariteit en rechtszaken tegen [humanitaire werkers](#) in Griekenland. Op 10 en 14 januari jl. stonden 24 mensen terecht in Mytilini, Lesbos omdat zij urgente, noodzakelijke hulp boden aan vluchtelingen. Zij werkten voor de NGO ERCI (Emergency response Centre International)¹ en hielpen bootjes in nood voor de kust van Lesbos. Ook gaven ze mensen water, dekens en urgente medische hulp. Zij hebben hiermee levens gered.

Onder de verdachten zijn de twintigers [Sarah Mardini](#) en [Seán Binder](#) en de 75-jarige Nederlander [Pieter Wittenberg](#). Sarah Mardini, een Syrische zwemkampioene, weet als geen ander hoe belangrijk reddingswerk is. Tijdens haar bootvlucht redde ze samen met haar zus [Yusra Mardini](#) – UNHCR ambassadeur en zwemster voor het Olympische vluchtelingenteam in 2016 – medevluchtelingen voor de kust van Griekenland nadat het bootje water maakte. Hun indrukwekkende, moedige verhaal is gedocumenteerd in de film [The Swimmers](#). De Nederlandse Pieter Wittenberg vertrok naar Lesbos na het tragische overlijden van zijn jongste zoon door een verkeersongeluk in 2015. Mensen helpen was zijn drijfveer, vertelt hij in een [video](#) van Amnesty International.

De zaak speelt al sinds 2018 en is sindsdien steeds uitgesteld omdat er allerlei fouten worden gemaakt. Sarah en Seán zaten al 108 dagen in voorarrest in een Griekse gevangenis onder afschuwelijke omstandigheden. Internationaal wordt deze zaak beschouwd als een politiek proces om hulp die juridisch juist en moraal noodzakelijk is, te criminaliseren. Het onderzoeksbureau van het Europees Parlement [duidt](#) het proces als *'the largest case of criminalization of solidarity in Europe'*. Mensenrechtenorganisaties [Human Rights Watch](#) en [Amnesty International](#) veroordelen de ongefundeerde beschuldigingen in felle bewoordingen en eisen dat de aanklachten worden ingetrokken.

---

¹ Deze in Griekenland geregistreerde NGO moest haar werkzaamheden noodgedwongen staken door de rechtszaak.

Griekenland duidt het humanitaire werk ten onrechte als 'het faciliteren van illegale binnenkomst'. Deze aanname is in strijd met internationale en Europese verdragen waarin het recht om grenzen te overschrijden om bescherming te zoeken en mensen bij *search and rescue* (SAR)-operaties naar een veilige haven te brengen, is verankerd. Het redden van mensen op zee is bovendien een plicht voor lidstaten onder internationaal zeerecht; een plicht die steeds meer lidstaten ernstig verzaken omdat zij geen SAR-operaties meer uitvoeren vanwege hun migratie-agenda. De [VN](#) geeft aan 'diep bezorgd te zijn over deze trend van criminalisering van levensreddend SAR-werk' en heeft de Griekse autoriteiten opgeroepen om de zaken in te trekken. Ook mensenrechtencommissaris Dunja Mijatović van de Raad van Europa hekelde het afschrikkende effect dat deze zaken hebben op mensenrechtenverdedigers en hulp aan vluchtelingen in de EU.

Op 14 januari oordeelde de rechter dat de aanklachten voor de overtredingen waaronder 'valsheid in geschrifte' en 'spionage' worden ingetrokken wegens gebrek aan bewijs en algehele vaagheid van de beweringen. De aanklachten voor onder meer 'het faciliteren van illegale binnenkomst/mensenmokkel' zijn nog niet van tafel, want daarnaar wordt nog steeds 'onderzoek verricht'. Omdat hiervoor een verjaringstermijn van 20 jaar geldt, zitten deze mensen potentieel tot 2038 (!) in onzekerheid in dit bizarre proces.

Wij roepen het kabinet en de staatssecretaris op om publiekelijk krachtig afstand te nemen van de trend van het criminaliseren van humanitaire hulp en NGO's die levensreddend SAR-werk verrichten. Wij roepen de staatssecretaris op om dit zowel in EU-verband als bilateraal met zijn Griekse collega met urgentie te adresseren.

De Nederlandse overheid heeft zelf ook een aandeel in deze trend. In 2020 lanceerde de Europese Commissie als onderdeel van het EU Migratiepact een 'Richtsnoer niet-bestrafing reddingen op zee, ([Commission Guidance of the Facilitators Directive](#))'. Deze 'Guidance' bevat geen wijziging in de regelgeving maar is een richtsnoer en uitleg voor de toepassing van Richtlijn 2002/90 over de bestrafing van 'mensensmokkel'. Hierin staat dat 'handelingen die verplicht zijn op basis van andere regels en verdragen' niet strafbaar zijn. Dit is van toepassing op o.a. reddingen op zee, omdat men onder het VN-Zeerechtverdrag verplicht is mensen te redden in nood. Indien men deze wettelijke plicht uitvoert kan men niet gelijktijdig een strafbaar feit plegen. Daarnaast is in het VN-Smokkelprotocol uitdrukkelijk bepaald dat voor het definiëren van mensensmokkel sprake moet zijn van 'winstbejag', zodat humanitaire hulp nooit strafbaar kan zijn.

De Commissie roept in de Guidance op om in nationale strafwetgeving over 'mensensmokkel', een humanitaire clause op te nemen zodat duidelijk is dat humanitaire hulp niet strafbaar is. Nederland heeft deze clause echter *niet* opgenomen. Het (vorige) kabinetstandpunt is dat SAR-operaties 'niet uitgesloten kunnen worden van de mensensmokkeldefinitie'². Nederland miskent hiermee echter dat boten een plicht hebben om mensen in nood op zee te redden. Indien zij deze wettelijke plicht uitvoeren, kunnen zij niet gelijktijdig een strafbaar feit plegen.

De Guidance van de Europese Commissie uit 2020 voor wat betreft SAR-operaties en de definitie van 'mensensmokkel' is urgent en belangrijk in de strijd tegen de criminalisering van hulpverleners. Het is zorgelijk dat Nederland geen humanitaire clause heeft opgenomen in de nationale strafwetgeving voor wat betreft de definitie van 'mensensmokkel' en deze oproep van de Europese Commissie negeerde. Als alle EU-landen dit opnemen in hun nationale wetgeving, dan is het immers duidelijk dat politiek gemotiveerde rechtszaken om deze hulp te criminaliseren,

² BNC-[Fiche](#) Mededeling EU-regels inzake definitie en preventie van mensensmokkel, 5 november 2020

niet kunnen. Wij roepen de staatssecretaris op om alsnog de oproep van de Europese Commissie op te volgen en in EU-verband levensreddend SAR-werk publiekelijk te verdedigen.

Politieke discussies en uitspraken over 'Dublin'

De eerste informele JBZ-Raad onder het nieuwe Zweedse voorzitterschap is een goed moment om als Nederland een nieuwe, realistische positie te bepalen op hét centrale thema in het Europese asielbeleid: het functioneren van de Dublinsystematiek. Immers, de slechte opvangomstandigheden aan de buitengrenzen, 'secundaire migratie' waarbij mensen doorreizen naar een lidstaat waar ze wél bescherming hopen te vinden en de steeds gewelddadigere pushbacks, vloeien voort uit dit disfunctionerende systeem. Een systeem waarbij landen van aankomst primair verantwoordelijk zijn voor de opvang- en asielprocedures voor mensen die aan de grenzen van Europa bescherming zoeken, maar dit niet aankunnen. 'Dublin is dood, iets uit het verleden' [oordeelde](#) Eurocommissaris Schinas tijdens een bijeenkomst in Den Haag eind vorig jaar.

De discussie is niet nieuw. Zuidelijke lidstaten zuchten al jaren onder het gebrek aan solidariteit van Noordwestelijke lidstaten voor wat betreft deze verantwoordelijkheid en vragen een systeemverandering. In de praktijk reizen veel mensen door, omdat aankomstlanden de verantwoordelijkheid niet alleen kunnen en willen dragen. Het is in dit verband niet realistisch dat Nederland juist blijft hameren op het 'handhaven van Dublin', zoals recent weer tijdens de ministeriële bijeenkomst over het functioneren van Dublin, voorafgaande aan de vorige JBZ-Raad van 7 en 8 december 2022.

Een nieuw herverdeelsysteem dat uitgaat van solidariteit tussen EU-lidstaten én met vluchtelingen is niet alleen urgent nodig om de trend van [pushbacks en geweld](#) aan de grenzen een halt toe te roepen, maar tevens noodzakelijk voor een doorbraak in de onderhandelingen over het EU asiel- en Migratiepact. Onder andere de Med5 blijven zich immers verzetten tegen screening- en asielprocedures aan de grenzen als daar geen verplicht solidariteitsmechanisme tegenover staat dat hen daadwerkelijk ontlast. Wij verwijzen hierbij ook naar de [aanbevelingen](#) van UNHCR aan het Zweeds voorzitterschap waarin de urgentie voor een nieuw solidair herverdeelsysteem eveneens wordt benadrukt. Nu de Eurodac- en Screening-verordening hoog op de Europese onderhandelingsagenda staan is de komende periode, is dit een goed momentum.

Wij roepen het kabinet op om tijdens de aankomende onderhandelingen over de wetgevende voorstellen uit het EU-asiel- en migratiepact een nieuwe, realistische en solidaire koers te varen voor wat betreft het Dublin-systeem. Wij pleiten voor vervanging van het Dublin-systeem door een eerlijk en solidair herverdeelsysteem met een solide juridische basis in EU-wetgeving, gebaseerd op objectieve criteria zoals bevolkingsaantal en het BNP alsmede integratiebevorderende criteria zoals taal- en familiebanden en werkgelegenheid.

Wij hopen dat u onze inbreng kunt gebruiken in het debat. Voor vragen of een toelichting zijn we uiteraard beschikbaar.

Met vriendelijke groet,

Frank Candel
Bestuursvoorzitter VluchtelingenWerk Nederland